

AGIRE, GNEV BOŽJI

Ekvinocijalna pustolovina Lopea de Agirea

Ramon H. Sender

Preveo sa španskog
Dalibor Soldatić

Laguna

Naslov originala

Ramón J. Sender

LA AVENTURA EQUINOCCIAL DE LOPE DE AGUIRRE

Copyright © 1998 by Editorial Magisterio Español,
S.A., y Editorial Casals, S.A.

Translation Copyright © 2007 za srpsko izdanje, LAGUNA

*Esta obra ha sido publicada con una subvención de la
Dirección General del Libro, Archivos y Bibliotecas del
Ministerio de Cultura de España*

Ovo delo objavljeno je uz pomoć Glavne uprave za knjigu,
arhive i biblioteke Ministarstva za kulturu Španije

Poprište Ursuine ekspedicije i pobune Lopea de Agirea

ostrvo Margarita

Burburata Karakas

Panama Nombre de Dios Barkisimeto
Valensija

Tokujo

Merida

Santa Fe (Bogota)

Rio Negro

Matansas

ostrvo Garsija

Rio Marañon – Amazon

Mojobamba

Santa Krus de Kapokoba

Rio Ualjaga

Lima

PRVO POGLAVLJE

Godine 1559, kada su na teritoriji Perua najavljivali Ursuinu ekspediciju za Eldorado, neki su se pitali ko beše taj Ursua kada je od kralja uspeo da dobije dozvolu za takav poduhvat.

Ursua je bio kapetan, rođen 1525. u Ariskunu (provincija Navara), u dolini zvanoj Bastan, nedaleko od Pamplone. O sebi je imao visoko mišljenje i trudio se da učini da ga i ostali podele s njim. Neki su ga mrzeli zbog istrajnosti koju je unosio u taj posao. Malo viši od srednjeg rasta, doteran i nadmenog stava, imao je poteškoća na teritorijama Indijâ.* U blizini Kita, u provinciji Indijanaca nazvanih *Čitareros*, otkrio je rudnik zlata. Kasnije, na teritoriji sadašnje Kolumbije, osnovao je Pamplonu i Tudelu, potčinio Indijance *Muse*** i kod drugih kapetana probudio takvu zavist da su mu jedne noći, na nagovor njegovog neprijatelja Montalva de Luga, zapalili kuću pa je bio primoran da go iskoči kroz prozor.

Bio je, dakle, jedan od onih ljudi čije prisustvo izaziva i stvar neprijateljstvo. Dok je bio vrhovni sudija u Santa Marti, uvredio je neke patricije iz kolonije, koji su mu oduzeli tu dužnost, a na kraju se osramotio jer su dva njegova protivnika, među njima kapetan Luis Lančeros, izdejtvovali nalog za njegovo hapšenje, mada im nije pošlo za rukom da on bude izvršen.

* Dugo godina po otkriću Amerike, Španci su te teritorije nazivali Indijama. (Prim. prev.)

** Šp.: *chitareros* i *musos* – indijanska plemena sa teritorije današnje Kolumbije. (Prim. prev.)

Ursua se hrabro i nadmeno suočavao s poteškoćama, ali nije uvek umeo da se izvuče iz njih. Kada se jednog dana našao u nepovoljnim prilikama, koje su mogle da ga odvedu u propast, otišao je kod vicekralja, markiza od Kanjetea, koji mu, da ga proveriti, poveri pokoravanje pobunjenih crnaca u Panami. Bili su brojni i jaki, tako da su na kraju prerasli u ozbiljnu pretnju. Iako je bio slabiji u ljudstvu, pobedio ih je i zarobio crnog kralja Bajama, koga je u lancima odveo u Limu. Tada je vicekralj shvatio da je Ursua neko i poverio mu je poduhvat potrage za Eldoradom. Njegovi protivnici namah učutaše.

U zreloj mladosti – nije imao više od trideset pet godina – Ursua je osnivao gradove, pokoravao indijanske narode i na kraju podjarmio odbegle crne robove. Bio je dobar kapetan s budućnošću pred sobom i njegova zvezda je sijala.

Oni koji su bili u bližoj vezi s njim samo su ga optuživali da ima previsoko mišljenje o sebi. „Misli da je božanskog porekla“, govorio je poneki zavidljivi oficir. A otac Enao, njegov prijatelj, odgovorio bi: „Što da ne? Svi mi ljudi smo takvog porekla.“

Ursua je svoje ljude počeo da okuplja u provinciji Motilones, u Santa Krusu na severu Perua, u nepristupačnom i brdovitom kraju. Zvali su je *Motilones* jer ju je nastanjivao rod Indijana- ca koji su brijali glavu. Isprva se na njegov poziv odazvao svakakav svet, među njima i pojedinci na zlu glasu, progonjeni i istinski prestupnici, jer je vicekralj markiz De Kanjete obećao amnestiju onima koji se upišu. Da bi to nadoknadio, Ursua je hteo da privuče nekoliko kapetana idalgâ* i pisao je don Martinu de Gusmanu, nudeći mu položaj vođe vojnih operacija, to jest komandanta. Između ostalog mu je rekao: „Molim vas da u svoje i moje ime zamolite svu gospodu koju poznajete, a bez posla su ili u službi nižoj od one koju zaslužuju, da se pridruže ovoj vojnoj ekspediciji, jer ćemo svi ići u dobrom drugarstvu, a

* Idalgo (šp.: *hidalgo*) u Španiji je bio plemić najnižeg ranga. (Prim. prev.)

bila naša sreća povoljna ili ne, nastojaću da vam ovde budem na usluzi i o vašim zaslugama izvestim u Kastilji pred kraljem.“

Don Martin je prihvatio i predao je Ursui tri hiljade pesosa za troškove ekspedicije, jer su mu bile zaista potrebne. Kada je Gusman otišao u Santa Krus, izgleda da se donekle razočarao gledajući vrstu sveta koja se upisala. Predao je tri hiljade pesosa u očekivanju koristi, pošto takve ekspedicije nisu predstavljale samo ratne, nego i trgovinske poduhvate. Jer viteško i hrabro u njima nije umanjivalo ono praktično.

Jedan od glavne gospode iz Lime, po imenu Pedro de Anjasko, pisao je Ursui govoreći mu da je saznao da u ekspediciju želi da povede svoju ljubavnicu, donju Ines de Atijensu, udovicu jednog građanina Perua, i savetovao ga je da to ne čini. S tim ciljem podsetio ga je na stihove iz romanse o grofu Irlosu:

*Vitez koji naoružan ide
ženama ne sme da se bavi...**

Prisustvo donje Ines – tvrdio je – bilo bi uzrok nevolja. Molio ga je da mu dâ saglasnost da obavi diskretnu misiju, tako da donja Ines pristane da ostane u Truhilju, ne znajući da je želja njenog ljubljenog bila da se razdvoje. Ursua je odgovorio na sve tačke iz pisma, ali ništa nije rekao o donji Ines i, naprotiv, ostao je zamišljen: Ko je dozvolio Anjasku da se meša u moj privatni život?

U drugom pismu Anjasko mu je takođe govorio da dobro pripazi na neke pojedince koje vodi u svojoj vojsci i da ih se oslobodi, „budući da s deset ljudi više ili manje vaša ekspedicija neće propasti“. Naveo mu je imena vojnika za koje je smatrao da su opasni, među njima Lopea de Agirea, Salduenda i La Banderu. Ali Ursua nije izbacio iz svog logora nijednog od te

* Stihovi su iz *Romanse o grofu Dirlosu* (*Romance del conde Dirlos*), viteške hronike iz karolinškog ciklusa. (Prim. prev.)

trojice, već jednog vojnika, i to samo zbog nekog manjeg disciplinskog prekršaja.

Ursua je bio mišljenja da se rat ne vodi sa svecima i da je u trenutku istine onaj najgori ponekad najbolji.

Sam vicekralj pisao je Ursui preporučivši mu takođe da izbaci bar La Banderu, Salduenda, Lopea de Agirea, mulata Mirandu i još dvojicu-trojicu. Nijedan od njih nije izašao iz logora, zato što se Ursua uzdao u vlastitu lukavost i budnost. Don Martin Gusman, imenovan za komandanta, takođe mu je savetovao da obavi čistku, a pošto je Ursua odbio, don Martin je polako razmislio o stvarima i konačno odlučio da se povuče. Međutim, nije zatražio natrag novac od Ursue, znajući da mu je prijatelj u nevolji, i ostao je još nekoliko nedelja da mu pomogne u organizovanju intendature.

Jedan od sumnjivih vojnika beše, kao što smo videli, Lope de Agire, koji se obično okruživao pustolovima krvave prošlosti, među njima izvesnim Ljamosom i ostalima, Bovedom i Fige-room i mulatom Mirandom, takođe pominjanim, kao i drugim zlikovcima, crnim ili belim. Ali Agire je bio nešto više – mnogo više – od mangupa. Mangupi su prvi to znali.

Bilo ih je već tri stotine među onima koji se behu okupili u Santa Krusu, od kojih neki krenuše ka obalama reke što se nalazila dvadeset milja niže, s ciljem da naprave brigantine* za ekspediciju. Među njima je bilo testeraša, stolara i drvodelja, stolara za fine radove, drvoseča i slugu za seču stabala. Ovi poslednji gotovo svi su bili crnci. Nosili su, kako se može i pretpostaviti, alat za tu svrhu i gvožđe da bi pravili eksere i spojke. I sirovine za pravljenje katrana. Za ovo poslednje imali su pored toga na raspolaganju i prirodne smole iz šume. Vođa oficira koji je rukovodio izgradnjom brigantina zvao se Huan Korso. Dok su jedni radili, drugi su ih hladili lepezom i terali komarce, kako bi sprečili da ih dokrajče vrućina i komarci.

* Brigantin – mali jedrenjak s dva jarbola. (Prim. prev.)

Selom Santa Krus, čije puno ime je bilo Santa Krus de Kapokoba, vladao je po odluci vicekralja njegov osnivač i načelnik Pedro Ramiro. Ramiro je bio plemenit i hrabar, s iskustvom u tim zemljama i tako ozbiljan da je njegova ozbiljnost ponekad postajala predmet šala. Guverner ga je imenovao za zamenika glavnog komandanta, a to je bio najpoštovaniji čin posle njegovog, i imenovanje je izazvalo čuđenje kod ponekog od najambicioznijih pustolova.

Klima na tim prostranstvima nije bila naročito zdrava. Nije padala kiša – bilo je sušno doba godine – ali uvek je bilo vlage na mestima gde je drveće stvaralo senku. Bilo je previše vlage. Uvek se osećao vlažan vazduh.

Kapetan Ursua ponekad bi pomislio da će njegov poduhvat propasti i pre nego što stvarno započne. Od svih je uzeo novac, a kako su proticali meseci a da ekspedicija nije kretala, na kraju su mu iz Lime zapretili imenovanjem računovođe koji će doći u logor i proveriti račune. To ga je uplašilo i ubrzao je postupak.

Kada bi popodne odmaklo, Ursua bi uživao u svežini na otkrivenoj terasi u društvu svojih galantnih uspomena iz Truhilja, a ponekad bi video da na kraju već tamnog pejzaža ostaje obris nekog brdskog lanca i na njemu visoki vrh još okupan suncem, pozlaćen i svetao. Taj vrh, upaljen nad preuranjenom noći doline, navodio mu je misli na Ines de Atijensu, koja se i dalje nalazila u Truhilju, ali je uskoro takođe trebalo da dođe u Santa Krus. Boja poslednjeg sunca na visokim stenama bila je jednaka boji kože donje Ines.

Ponekad je ispod terase prolazio vojnik Pedrarijas, naočit čovek i još bolji govornik. Ursua se sećao tog čoveka, jednog od retkih koji su se u Limi usudili da na skupu idalga kojem su prisustvovala dva sveštenika kažu da ne veruju u Boga.

Ursua je nekih dana verovao. Drugih – ne.

Bilo je dana kada se vazduh iskrio kao ivice dijamanta, a to su bili sušni dani. Kišna sezona još nije počela.

Ursua je tog dana našao Pedrarijasa, a kada ga je ugledao u košulji i raskopčanog, rekao mu je:

– Šta, vaša milost ne podnosi dobro vrućinu?

– Oh – rekao je Pedrarijas – vaše gospodstvo zna da je vrućina stara muka u ovim zemljama.

Ursua htede da ispipa kakvo je Pedrarijasovo mišljenje, jer smatrao ga je čovekom bistre glave:

– Vi ste – reče mu – jedan od retkih ljudi koji mi još nije savetovao da izbacim ljude iz logora.

– Koje ljude?

– Ljude za koje kažu da su prestupnici.

Ursua nije hteo da navodi imena. Najbolja vrlina jednog vođe jeste da ne pominje imena. A Pedrarijas je to uočio i odgovorio mu:

– Pretpostavljam ko je posredi, ali takvi mogu da budu najbolji vojnici, jer spadaju u one kojima je najpotrebnije da im nepodopštine budu zaboravljene.

U tom trenutku naišao je don Martin de Gusman, koji reče:

– Ti vojnici su beznadežan slučaj. Daj Bože da se to zlo ne proširi u vojsci.

Menjajući temu, Ursua pođe s Gusmanom i reče mu:

– Moram ubrzo da krenem, jer ovaj logor je kasa bez dna.

Gusman ga je ponovo posavetovao da izvrši čistku u logoru. Ursua mu odgovori:

– Kada bismo do kraja istražili živote svih ljudi, od najvišeg do najnižeg, niko ne bi izdržao ispit. I zbog toga verujem, kao i Pedrarijas, da najgorima treba pružiti priliku da se izjednače s dobrima. Vaša milost će videti kako to uspeva.

– Ne, neću videti, Ursua. Moram da se vratim u Limu.

Ursua je imao previše pouzdanja i nije verovao u popravljajne drugih, nego u sopstvenu bezosećajnost spram neprijatne strane stvari. Umeo je da usred mnoštva stvori svoj odvojeni svet i zatvori se u sebe, a kada stigne donja Ines, ta izdvojenost biće zaista prijatna.

Zaljubljen u Ines, Ursua je poslednjih meseci usmerio na nju zanimanje koje je bio sposoban da oseća za celokupno čovečanstvo. Iz tog razloga, osim Ines sve ostalo činilo mu se nezanimljivim i dalekim.

Kod jednog vođe to osećanje moglo je biti opasno.

Istog dana Martin de Gusman je otišao, pošto je završena organizacija intendanture, sa skladištima u Santa Krusu i na obali reke Ualjaga.*

Pripreme za poduhvat behu tako komplikovane da je bilo prošlo već osam meseci od prvih objava, a još nisu znali kada se polazi. Odlaganje nije bilo uslovljeno brigantinima, jer taj posao je dobro napredovao i u slučaju potrebe mogao se ubrzati i završiti za nekoliko dana, ali Ursua je bio *mnogo bez para*. Znalo se da je morao da pribegne kovčezima Finansija, škrtim spram onih koji preduzimaju osvajanja, i samom džepu vicekralja, koji mu je pozajmio izvesne sume. Ali još su nedostajale namirnice, alat i oružje.

S druge strane, Ursui su bili potrebni čvršći izveštaji o Eldoradu. Indijanci Motiloni doveli su druge Indijance nazvane Brazilii,** koji su Ursui govorili o selima izgrađenim od srebrnih ploča i o velikom jezeru u kojem se svakodnevno kupao kralj te zemlje, posle čega bi bio namazan, a njegova koža prekrivena zlatnim pločama ili prahom. Kralja su služile sluge odevene na isti način. Ali ono o čemu niko nije govorio bilo je tačno mesto gde je vladao Eldorado – tako su zvali princa. Jedni su govorili o jednoj oblasti, drugi o drugoj. Izgleda da se nalazila blizu obala reke Amazon, na šest ili sedam stepeni južne geografske širine, gotovo na ekvinocijalnoj liniji.

* Reka Ualjaga (*Huallaga*), pritoka reke Marañon, ili Amazona, na severu Perua. Zove se i Motilon jer prolazi kroz teritoriju Indijanaca Motilona (*motilonos*). (Prim. prev.)

** Šp.: *brasiles* – u vreme portugalskih osvajanja Indijanci sa obala današnjeg Brazila. (Prim. prev.)

Ursua je bio odlučan da se upusti u tu pustolovinu, mada su ga nepouzdanost izveštaja, nedostatak novca i kvalitet ljudi koje je vodio činili uznemirenim i prikriveno sumnjičavim. Nedostatak novca kod Ursue bio je takav da nije prezao ni od kojeg sredstva ne bi li ga se domogao. Nekoliko dana ranije, putem za Santa Krus prolazili su neki kapetani za selo nazvano Mojobamba, čiji je paroh bio izvesni Pedro del Portiljo. Ovaj dobar čovek skupio je *na uštrb svog stomaka*, kako su govorili zli jezici, gotovo šest hiljada pesosa, koje je čuvao u zlatu u kući jednog bogatog trgovca. Kada je sveštenik video blistavi svet koji je vodio Ursua i saznao da se spremaju za Eldorado, probudila mu se pohlepa, zatražio je od Ursue da ga imenuje za kapelana te ekspedicije i ponudio mu čak dve hiljade pesosa od šest hiljada koje je imao. Guverner je savesno ispunjavao svoju dužnost i obećao mu da će ga imenovati za biskupa otkrivenih teritorija; ali kasnije u Santa Krusu, kada je sveštenik video da nedostaju namirnice, da su brojni vojnici na koje je nailazio bili prevaranti i mangupi – neki s ucenjenom glavom – a iznad svega da niko pouzdano ne zna gde se nalazi Eldorado, ni to šta će raditi – da li će trampiti bezvredne predmete za zlato, ili se nastanjivati, ni bilo šta od toga – ugasiše mu se nade i jedne noći prišao je Ursui da mu kaže da se vraća u Mojobambu svojim parohijanima i da ne veruje u viteške romane...

Ursua, koji još nije bio primio novac ali ga je već potrošio, kako je govorio, kupujući olovne poluge za metke, ukazao mu je na štetu koju je ta odluka donosila svima i ponudio mu je još dobiti i garancija. Ali sveštenik, koji je izgledao kao bojažljiv i slab čovek, uvlačio se u svoju nepoverljivost i na sve je odrično odgovarao.

– U redu je, možete se povući kad budete hteli – rekao je Ursua, ozbiljan i leden – ali moraćete to da obavite peške, jer vaš konj je otišao na obalu s materijalima za brigantine i potreban nam je. Svega nam ovde nedostaje, pogotovo namirnica, i u najgorem slučaju drvodelje su ga već pojele. Nadam se –

dodao je s humorom – da su sačuvali potkovice, jer nam one i ekseri nedostaju koliko i hrana. Međutim, vaša velečasnost ne treba da tuguje, jer ja ću vam dati priznanicu za vrednost životinje, žive ili mrtve, i moći ćete je s kamatom naplatiti u Omagvi posle osvajanja.

Sveštenik odgovori da će ići peške zbog Hrista, za čije se razapinjanje na krstu oseća krivim, i da više neće da ima veze s tako zlim tipovima, da će oni možda osvojiti Omagvu, ali da nikada neće pridobiti poverenje poštenih ljudi kakav je on.

Ursua mu, prikrivajući bes, odobri da ode kada bude hteo i okrete mu leđa. Neki vojnici su čuli razgovor i Salduendo priđe i reče, češkajući bradu od vrata nagore: „Zašto ga vaše gospodstvo pušta da ode? Zato što je svešteno lice? Ratne potrebe tri stotine ljudi i služba kralju vrede više od toga, i ako ga puštate iz obzira, ja kažem da ćemo uz vašu dozvolu pre podneva sutrašnjeg dana doneti u logor i poslednji novčić tog čoveka.“ Ursua je oklevao i, na kraju, rekao:

– Ako biste to uradili bez štete i nudeći uz to svešteniku plaćanje s kamatom, ja ništa ne bih rekao.

– Isplata za koje vreme, gospodaru?

– Kada Bog omogući – reče Ursua neodređenim pokretom.

Vojnici odoše i sustigoše sveštenika na putu. Stavivši mu mačeve na grudi, zahtevali su od njega novac i otac Portiljo, verujući da mu je došao sudnji čas, izvadi nalog za isplatu dve hiljade pesosa koji je već bio napisao – onih koje je nameravao da dà Ursui – naslovljen na trgovca. Zatražili su mu ostatak njegovog bogatstva i sveštenik je napisao drugi papir i potpisao ga. Vojnici su s tim dokumentima otišli kod trgovca, naplatili oko šest hiljada pesosa, što je činilo celokupni sveštenikov kapital, i vratili se u Santa Krus.

Kako se može pretpostaviti, to zlato je odmah nestalo da bi pokrilo najhitnije potrebe i Ursua je rekao da je siguran da će se sveštenik vratiti u logor kako bi podelio sudbinu, dobru ili

lošu, svog bogatstva. I, njegovo proročanstvo se ispunilo posle dve nedelje.

Neki vojnike je kvarilo čekanje, stvarali su suparništva i izazivali rasprave i svađe. Među vojnicima na najgorem glasu bio je, kako rekoh, Lope de Agire, čovek niska rasta, ćopav zbog rana zadobijenih tokom neke akcije, mršav i zlog izgleda. U mestima u kojima je živio, posebno u krajevima na severu Perua, znali su ga kao *ludog Agirea*. Ali to su govorili sa simpatijom i prijateljski, poštujući ga.

Glas koji je pratio Agirea, da je lud, uticao je na njegova dela, odnosno na to da je, kako je staro – već je imao četrdeset pet godina, što nije bilo malo za jednog vojnika – verovao da treba da opravda svoju reputaciju. Da bi odgovorio želji za uticajem, koju ima većina ljudi, prilagođavao se mišljenju koju su o njemu stvorili, a taj glas da je lud stekao je zbog nekih događaja prouzrokovanih njegovim slabim pamćenjem, kao što je sledeći: kada se trinaest godina ranije rodila njegova kćerka Elvira, izašao je iz kuće da bi obavestio sveštenika i krstio je, a pošto je na putu to zaboravio, otišao je na piće s prvim poznatim na kog je naišao. Ponekad ga je pamćenje izdavalalo povodom onoga što se neposredno desilo, iako se veoma dobro sećao događaja iz svog detinjstva i mladosti. S druge strane, običavao je da kaže da čita najtajnije namere drugih i ponekad je to tumačio uznemiravajućim primerima.

Ta reputacija ludaka predstavljala je izvestan vid slave, mada je u suštini bila zla i nedostojna i videlo se da mu ne da mira što nije neke druge vrste. U Santa Krusu Lope de Agire je i suviše mislio na sebe. Jednog dana kada se dosađivao, zaoštrio je pero, potražio hartiju i počeo da piše: „Ja, pomenuti Lope de Agire, stari hrišćanin, sin osrednjih roditelja, po rođenju idalgo iz Baskijskih provincija, iz mesta Onjate u kraljevstvima Španije, kažem da sam se rodio četvrtog februara godine 1513. u navedenom mestu, gde su me krstili.

U detinjstvu sam bio kao toliki drugi, i još i gori, jer su me roditelji smatrali sramotom porodice i hteli da me ukrcaju na neki brod i oteraju na more. To kažem više za svog oca, jer drugi su stalno pokušavali da me spasu kako mogu, posebno moja majka, ali kako je bila tako zapostavljena i potištena, malo ko je obraćao pažnju na nju, iako to nije bio slučaj u crkvi, gde je nosila ulje i vosak i odeću za svece na velikim svetkovinama.

Ne mislim da ima značajnijih stvari, kažem, među onima koje su me zadesile, nego sam u svako doba dana slušao kako govore o Indijama i otkrivenim zemljama u Novom svetu. O tome su u Onjateu govorili brojni moreplovci koji su pristizali i pričali manje-više razumne priče, ponekad nalik na knjige o Amadisu.*

Meni i drugim momcima sve to je udarilo u glavu i, neko manje a neko više, pomišljali smo da se odvažimo na more otkrivajući zemlje, ili na kopno otkrivajući narode. I više smo obraćali pažnju na to nego na latinske deklinacije, mada sam se ponešto bavio i Valerijem Maksimom i njegovim pričama o drevnom Rimu, koje nas je učitelj terao da čitamo.

Posle me je moj otac poslao u Altunu, u neku školu za gospodu, da kažem za veštine i viteštvo. Kada bi trebalo da ispričam i prizovem u sećanje deo po deo sve stvari iz vremena provedenog u tom baskijskom mestu, bio bi potreban drugi hroničar, jasnije rečit i bolji govornik, ali i uz sve to one bi bile beznačajne, jer sva deca su svuda ista, manje-više nestašna.

Pokušavam da zapišem svoja sećanja, i ponešto može da pređe sa mača na pero, ali ovo je možda teže od kremenjače ili oštroperca, kažem, za onoga ko nije navikao, što je sa mnom slučaj.“

Ali najednom mu se učini neugodnim da piše o samom sebi i on baci hartiju u ugašenu vatru. Kasnije je otišao da je potraži, iznova ju je izravnao dlanovima – leva ruka bila mu je zgrčena

* Misli se na Amadisa od Galije, glavnog junaka najpopularnijeg viteškog romana u ondašnjoj Španiji. (Prim. prev.)

zbog neke loše zalečene rane – i rekao je sebi: „U Onjateu je moj život bio značajan, ali ovde u Indijama ponašao sam se kao drugi.“ I s tom idejom nastavio je da piše.

„Ukrcao sam se u Sevilji da bih ovamo stigao godine 1537, s ispravom iz prethodne godine da treba da upravljam jednim selom u kojem bi živio guverner Perua, a kažem da se te dužnosti poveravaju osobama koje imaju titulu idalga i poznatog su porekla. Posle te isprave dadoše mi drugu, potpisanu 1. decembra 1536, u kojoj se kaže da pukovniju koju su mi dodelili moram da držim i uvežbavam tamo gde bude uspostavljena vlada Novog Toleda, čiji su početak i osvajanje utvrđeni već s Almagrom. Bio sam zadovoljan, jer mi se to činilo dostojnim mene.

Kada sam stigao u ovu peruansku zemlju, video sam da je vojska podeljena na tabore, jedni su bili za Pisara, drugi za Almagra, iz čega je proistekao sukob iz 1538. godine, i nikoga se ne tiče da li sam se obreo u njemu ili nisam, i neću to ovde ni reći, jer previše govore oni koji ništa ne rade i neću da bacam pesak u oči. Ali istina je da sam bio s Pedrom de Kandijom prilikom ulaska u Čunčos i u Andima, koji su planine hladne i oštre kao nijedna druga planina na svetu, i tamo mnogi padoše, a vraćali smo se u lošem stanju kada nam lično izađe u susret sam don Ernando Pisaro s Peransuresom, Dijegom de Rohasom, takođe čuvenim Gonsalom Pisarom i drugim kapetanima, i tu odmah je Don Ernando oduzeo komandu Kandiji i dodelio je Peransuresu, s kojim sam išao u pohode na Karabaju i na Ajavire, ponovo u brda i u najgore vreme, tako da sam pomislio da mi je došao kraj, kao što su i drugi mislili za sebe, i više njih bilo je u pravu, mada sam se ja, svom srećom, prevario. Jer kad god je bilo loše uvek sam imao nešto sreće.

Stigli smo ojađeni u selo Sijetelinga, gde smo se odmarali pet ili šest nedelja, što nam je bilo potrebno. A posle, umesto da nastavimo, vratili smo se istim putem, ali ne svi, već manje od polovine, jer drugi su ostali po urvinama smrznuti ili umrli od gladi. Nešto se o tome govorilo, ali jedni to pripovedaju

a drugi doživljavaju. A neki koji nisu učestvovali u poduhvatu još to i naplate u darovnicama. I dalje sam išao s Peransuresom kada se desila zlokobna smrt Pisara starijeg, a kada smo to saznali, svi smo se vratili od Čukisake do Kuska, i tamo nas se okupilo negde tri stotine, svi pod oružjem, i otišli smo preko Gvamange i pokrajine Hauje u Gvajlas, gde smo ostali duže od tri meseca čekajući Vaku de Kastru, a ja sam se s drugima vratio u Gvamangu, koju takođe zovu Ajakučo, i tamo sam ostao sve dok u Gvajlas nisu stigle trupe Vake de Kastru i imale oštar susret s Almagrom mešancem septembra 1542.

Posle su se digle pobune protiv vicekralja Nunjesa Vele zbog propisa koji stigoše iz Španije u korist Indijanaca, a ja sam bio narednik i nalazio sam se u Limi, i od nas malog broja vernih koji su uz veliku opasnost po svoje živote bili na strani vicekralja, bejasmo dva narednika, jedan po imenu Gabrijel de Pernija i ja, ali nije se mogao spasti vicekralj, koga su zatvorili i posle je umro u Anjakitu. Propisi o Indijancima behu dobro osmišljeni, ali nemogući za primenu, kako se kasnije videlo.

O onome što se kasnije dogodilo u Truhilju, gde sam se nalazio, neću reći ni reći, jer ako žele drugi će govoriti za mene, a mogao bi to uraditi otac Enao, koji je po svojoj mantiji čovek od istine, a jednako je dobar kao i onaj koji ovo piše, mada mu nisu, kao meni, pripisali da je ludak.

Našao sam se prilikom susreta i sukoba suprotstavljenih strana, a takođe sam učestvovao u lošem kraju vrhovnog sudije Čarkasa po imenu Inohosa, mada ne kako je rečeno, jer nisam se umrljao krvlju, ali istina ide kako đavo odredi i isto se desilo sa zlom smrću don Sebastijana Kastilje, usled koje su meni odredili smrtnu kaznu i mnogo puteva sam morao da pređem noću i penjem se po planinama da bih sačuvao kožu.

Ostavljajući sve to, jer nije potrebno upuštati se naširoko, kada dadoše oprost onima koji se pod zastavom vicekralja zavajčiče da bi se borili protiv Ernandesa de Hirona, ja se spustih u ravnice i bejah jedan od onih koji su se ponudili i krenuli u

pohod, i u bici kod Čukinge, blizu Čaljuanke, pogodiše me u nogu dva hica iz kremenjače, od kojih mi ostade ćopanje za koje se zna, a treći hitac me, pogodio u levu ruku, jer da je bila desnica završio bih sa svojim zanimanjem ratnika i takođe jahača koji pripitomljuje konje. Ali nije bilo tako, srećom.

Videvši da svi izvlače nešto iz tih događaja i poduhvata, pa čak i iz onog što nisu činili, a da ja nisam dobio ništa više od izgubljenog vremena i krvi, i da starim i samo mi daju ždrepcice da ih pripitomim, u svojoj savesti počeo sam da se osećam prikraćenim, i s drugima, kao što je Salduendo, učestvovao sam u pobunama i čak sam posle jedne bune u Kusku imao uže oko vrata. Kao istinoljubiv čovek priznajem to, jer sećanje me ovde ne izdaje.

Najveći deo vremena bio sam odaan, ali šta mi je to vredelo? Čak i kada sam branio vicekralja, ja sam grešio i hteli su da to platim. Priznajem da sam ponekad govorio više nego što je trebalo i smrt nekog svedoči o tome, ali oni koji se gube u ovim zemljama gube se jer tako hoće, jer su daleko od Kastilje, i ako su Pisaro i Hiron i Almagro loše završili, to je bilo zato što niko od njih nije imao dovoljno smelosti da ustane s krunom Perua i postane kralj protiv onog iz Kastilje, jer tamo ne znaju ništa o onome što se ovde dešava zbog udaljenosti, a čak i kada bi hteli to da isprave, već bi bilo kasno. To je ono što sam uvek govorio.“

Pošto je napisao ove stranice, Lope de Agire je ustao, pročitao ih, oklevajući zastao a zatim bacio hartije u vatru. Gledajući ih kako gore govorio je sebi: „Ne znam šta mi se dešava da kad počnem da pišem uvek kažem stvari zbog kojih bih platio glavom kada bi se obelodanile.“ Gledao je kako papir gori i samom sebi zahvaljivao na toj opreznosti. Kada su hartije izgorale, Lope de Agire je odlučio da je rano da piše o sopstvenim poduhvatima.

U tim razmišljanjima je Lope de Agire bio tog dana dok je obilato pljuštala kiša – čudno, jer nije bila sezona – i neki vojnici su u trku prolazili preko trga s vrećom na glavi kao kapom ili svešteničkom kapuljačom.

Bilo je vojnika koji su doveli sa sobom u logor žene ili suložnice, iako je najveći deo nameravao da ih ostavi na kopnu kada se ukrcaju. Neki su poneli i imovinu. Bednu imovinu, kako se može zamisliti. Lope je vodio svoju kćerku Elviru, od trinaest godina, i jednu sluškinju po imenu Toralba, kreolku sumnjivog života, koju je Lope manje-više izbavio i obavezao obećanjima Eldorada. Ta žena je bila pomalo čudna. Prvo što je uradila kada je stigla u Santa Krus bilo je da se popne na kućni balkon i otpeva jednu hotu* iz Sorije. Posle se izvinila Lopeu de Agireu.

– Popela sam se da stavim veš na sušenje, a kada sam već bila tamo, morala sam da pevam.

Istina je u tome da je imala dobar glas i da se svet okupio da je sluša.

U kući je bila jedna pristojna i udobna prostorija, koju su zauzele devojčica Elvira i Toralba. Obe su bile veoma pobožne i Toralba se trudila da molitvama dobije oprostaj za svoju prošlost. To sa hotom bila je neobična crta koju je imala njena porodica – govorila je ona – po majčinoj liniji. Čim bi osetila da se nalazi na nekom uzvišenom mestu, stepeništu, grani nekog stabla, vrhu brežuljka, ona bi zapevala.

Lope ju je pozvao i kada se našla pred njim rekao joj:

– Sutra jedna manja grupa Motilona ide za dolinu. Vidite da li maloj Elviri treba nešto.

Toliko toga im je bilo potrebno i toliko puta su ga se odrekle, da je Toralba rekla da ne treba. Ništa im nije bilo potrebno sem božje pomoći kada bude došao trenutak da se krene, koji izgleda da je već previše kasnio, i to nije mirisalo na dobro. Ali upravo kada je to izgovorila, prišla je Elvira tražeći da joj kupe jedno ogledalo.

– Drži se pravo, pobogu.

* Šp.: *jota* – španska igra poreklom iz Aragona, popularna i u drugim krajevima Španije. Isti naziv koristi se i za muziku koja prati ovu igru, i za pesme koje se pevaju uz nju. (Prim. prev.)